

ЗА ЗАКОНАМИ МІФУ (ПОЕТ-ВІСНИК ЄВГЕН МАЛАНЮК – МЕТАФІЗИЧНИЙ ДІАГНОСТИК І ЦІЛИТЕЛЬ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ)

У статті розглянуто лірику Євгена Маланюка як творчу реалізацію поета-вісника. Зокрема, усебічно проаналізовано проблему генія, питання Бога та ієрофанії, основні категорії імені, любові – гріха й харизми. Існуючий інструментарій архетипної критики увиразнено, систематизовано й доповнено поняттями осяяння, інсайтів, категоріями міфологічних концептів, фреймів, патернів, компонентів рефреймінгу, національних доменів, міфологічних фантомів (голограм).

Ключові слова: Євген Маланюк, поет-вісник, література української діаспори, архетипна критика, літературний консолідувальний вітаїстичний міф України, міфологема, архетип, міфопоетична парадигма.

Olha Sloniovska. In Accordance with Laws of Myth (Poet-Herald Yevhen Malaniuk as Metaphysical Diagnostician and Healer of Ukrainian Nation)

The essay deals with Yevhen Malanyuk's lyric poetry as a creative implementation of his poet-herald's role. The problem of genius, the issues of God and hierophania, the main categories of the name, love, sin and charisma have been considered in detail. The regular tools of archetypal criticism have been supplemented with the notions of afflatus, insights, with categories of mythological concepts, frames, patterns, components of reframing, national domains, mythological phantoms (holograms).

Keywords: Yevhen Malaniuk, poet-herald, Ukrainian diaspora literature, archetypal critics, literary consolidating and vitalistic myth of Ukraine, mythologem, archetype, mythological paradigm.



У літературознавстві, як і у власне письменстві, існують “вічні” теми. Європейські філософи й учені активно обговорюють проблему генія та геніальності в літературі вже щонайменше три століття. Афоризм про те, що ідеї витають у повітрі, очевидно, виник одночасно з дослідженням проблеми надзвичайних відкриттів і звершень. Інакше кажучи, якщо з якихось причин хтось із особливо талановитих людей (геніїв) не виконав покладеної

на нього місії, відповідне відкриття в недалекому часі робила інша, часто навіть менше від свого попередника обдарована людина. Оскільки в спорті й космонавтиці вже давно існує термін “дублер”, то можна вести мову про своєрідне дублерство, порушуючи питання геніальності. Припустимо, що Геній (“перший”) сходить із дистанції, тоді дублер (“другий”) моментально займає його місце і починає виконувати задане “першому”. Оскільки в науці й політиці конкуренція дублерів неприпустима, то за умови, що геній справляється зі своїми обов’язками, доводиться сходити з дистанції дублерові. У мистецтві правила конкуренції між “першим” і “другим” трохи м’якші, тому за наявності генія його дублер перетрансформовується у вісника. Від генія він відрізняється тим, що пророчий дар вісника набуває рис офірності й несамовитого бажання зійти на плаху, безстрашно пожертвувати собою в ім’я істини. Геній позитивно програмує націю, вісник застерігає її від фатальних помилок.

Вісництво в середовищі національних митців – явище не менш поширене, ніж месіанство геніїв, хоча перше неоднозначно трактують сучасники, читачі наступних епох, власне поети, критики та літературознавці. У художніх текстах це виявляється аж ніяк не хизуванням авторів своєю іпостассю “чорного” пророка, а як непідвладна їхній волі й навіть свідомості властивість мимохіть виконувати роль, ціни якої поет здебільшого не розуміє зовсім або усвідомлює тільки в загальних рисах.

Без вісника як предтечі або наступника найталановитішого митця Бог не посилає народів національного генія, котрого не можна перевищити талантом, а тільки доповнити сказане чи коригувати окреслені ним аспекти бачення сучасного й майбутнього власного народу. Якщо, для прикладу, зіставляти й порівнювати П. Куліша й Т. Шевченка, то навіть не втаємниченому в тонкощі геніальності/вісництва дослідникові стає зрозуміло, наскільки рівень художності цих митців відмінний і різноступеневий. Попри те термін “національна ідея” належить саме “гарячому Панькові” (І. Франко), а не Тарасові, і намагання привести до тями народ, який зачакловано оспівує минуле й водночас порабськи терпить поневолення в епоху власного існування, – йому ж. Звичайно, і в Т. Шевченка є гнівні рядки на адресу сучасників, але в Куліша такі звинувачення образливо-дражливі, на грані дозволеного/табуйованого. Наприклад: “Народе без пуття, без честі і поваги, / Без правди у завітах предків диких, / Ти, що постав з безумної одваги / Гірких п'яниць та розбишак великих!” [11, 188]. Ще виразніше подібна оцінка власної нації звучить у науково-історичних працях П. Куліша про козацтво як колючий будяк серед дикого степу і про те, що українці надто довго тягають труп козаччини на власних плечах замість того, щоб нарешті поховати минуле й жити нагальними проблемами нової епохи, а не постійно споживати підсолоджені дурманом спогади.

Поет-вісник отримує інше призначення, ніж геній. У Ю. Андруховича є прозорлива думка: “Серед невизнаних і визнаних / повинен бути хоч один, / що стане речником і вісником / і перевізником годин” [3, 77]. Інакше кажучи, вісник завжди перебуває на грані між “невизнаними й визнаними”, проте найчастіше саме він стає предтечею генія (Пантелеймон Куліш – Тараса Шевченка, Микола Вінграновський – Ліни Костенко). У край несприятливих умовах, ситуаціях, небезпечних для життя, вісник, задуманий Силами Провидіння як висхідний, може стати низхідним (Олександр Блок, Павло Тичина). Проте не варто забувати й того, що підсвідомо тяжіючи до жертовно-самозгубної реалізації, такі поети, попри неприязнь сучасників, постійну обструкцію, тиск влади, здатні прорікати народів гірку правду як єдину панацею від зникнення з лиця землі, програмувати або навіть перепрограмувати власну націю на виконання Богом їй дорученої місії.

Поет-вісник – це завжди пророчиця Касандра напередодні Троянської війни, у той час коли національний геній може бути, образно кажучи, і поступливим Геленом, здатним на обман і компроміси, аби не травмувати психіку свого покоління і звучати в унісон національному менталітетові. Наприклад, геніальний О. Пушкін – автор виразно шовіністичного вірша “Клеветникам России”, натомість його сучасник, поет-вісник М. Лермонтов не тільки не виправдовує загарбницької суті держави, громадянином якої випало йому бути, а й розкриває її внутрішню природу вражаюче глибоко: “Прощай, немытая Россия, / Страна рабов, страна господ, / И вы, мундиры голубые, / И ты, им преданный народ” [9, 213]. За Д. Андреєвим, саме О. Пушкін уперше порушив проблему російського поета-вісника, і на її основі вже надалі європейські літературознавці заговорили про обраних Богом творців “як вісників вищої реальності” [1, 194] і пророків. М. Лермонтов виявився метапсихотипом митця зовсім іншого рівня: “Лермонтов був не тільки великий містик; він був людиною, яка жила всією повноцінністю земного існування” [1, 196]. Водночас власною метафізичною місією М. Лермонтов дуже близький до Байрона, вісництво якого не підлягає сумніву і в трактуванні сучасних літературознавців.

На початку ХХ ст. в російській літературі митцем-вісником, щоправда, пропащим через спокушеність Царицею Зла під час мандрів поетової душі небесними емпіреями та пекельними проваллями, судилося стати Олександрові Блоку. У європейських літературах вісництво було

притаманне багатьом поетам, зокрема Й.-В. Ґете, А. Міцкевичу. Те, що вони пророчо оприявнили у слові, надалі збувалося до вражаючих дрібниць. Тож Д. Наливайко заявляє: тільки на схилі віку поети-вісники наважуються на визначальні для своєї нації твори і саме такі тексти здатні зіграти сатанинський жарт, незважаючи на те, що апріорі Силами Провидіння були надіслані як серйозні попередження окремо взятій нації [12]. Наприклад, у роки Другої світової війни Німеччина розіграла з Мефістофелем ту ж саму ідею вседозволеності надлюдини, що на неї спокусився середньовічний алхімік Фауст. В українській літературі ХХ ст. поетами-вісниками виявилися насамперед П. Тичина, Т. Осьмачка та Є. Маланюк. Кожен із них ще за життя витримав особливі випробування, мав окремішню, навіть суттєво відмінну в кожному випадку сферу впливу на українську націю опосередковано (через діаспору чи материкову публіку).

Закономірно, що митець відповідного призначення завжди безпомилково впізнавав іншого вісника-поета, якщо вони виявлялися сучасниками. Саме тому Є. Маланюк особливо болісно переживав творче фіаско підрадянського П. Тичини, а Павло Григорович – Маланюкову оцінку втрати його таланту аж до гіркого визнання справедливості сказаного: “Він єдиний мене зрозумів, він єдиний мені сказав правду... Всі мені кадили, а він один сказав правду” [13, 15]. Тож Мікулаш Неврлий небезпідставно наголошував на Маланюкових “любви й болю до геніального Тичини” [13, 15]. У метафізичних мандрах власних душ обидва поети ще зовсім юними побачили обличчя Ідеальної Душі України, її містичне духовне проникання “в серця героїв, долі захисників вітчизни, її поетів, творців і мучеників” [1, 212], а отже, надалі феноменально розпізнавали підміну Силами Зла Навни (душі нації) псевдо-Нареченою, інfernальною сутністю, володаркою Темряви і Пролиття Людської Крові. У П. Тичини обнадійливе: “Одчиняйте двері – / Наречена йде!”; і тут же несподіване й страшне: “Одчинились двері – / горобина ніч! / Одчинились двері – / Всі шляхи в крові!” [16, 43]. У Є. Маланюка: “Була владикою, що слав / Країні згубу звістувати, / І вісника кляли насхвал / Апостоли і апостати” [11, 94]. Псевдо-Навну як Царицю Зла обидва поети таврували, розвінчуючи і скидаючи з постаментів.

П. Тичина подібно до О. Блока став пропащим вісником, а збірка “Замість сонетів і октав” (1920), котра врівноважувала його відступництво, для масового українського читача майже відразу після появи друком виявилася недоступною. Водночас Є. Маланюк постійно викривав підрадянську Україну як насправді неіснуючу, лише афішовану більшовиками перед цивілізованим світом квазідержаву поневоленого і здеморалізованого віковичним рабством народу. У цьому він виявився непохитним, послідовним і чесним. Інша річ, що читачьке середовище українських емігрантів (радянські читачі поезії Є. Маланюка взагалі не знали, спотворене уявлення про цього автора формулювалося на основі поезії “Відповідь” В. Сосюри) художні образи України як Антимарії, розпусної степової бранки, божевільної Офелії, матері яничарів, скіфської гетери після виходу у світ ідейно найгостріших поетичних збірок Маланюка сприймало осудливо. Українці за кордоном не були готові до свідомого нищення фрустраційних стереотипів самозамилування, самозаспокоєння, ледачої розслабленості, отже, не могли прийняти витвореного митцями кардинально іншого взірця, ніж типово покірної, пригнобленої, заплаканої й упослідженої Україна-вдовиця, Україна-сирота, Україна-покритка. Відомий афоризм А. Камю про те, що свобода – справа пригноблених, цілком справедливий, але слід також урахувати квазігромадянську позицію материкових українських письменників у ХХ ст., таланти яких зазнали незворотних змін і мутацій.

Митці підневільної України переймалися не так ставленням до тоталітарного режиму, як мужністю власною творчістю протистояти державному злу. Уже згадуваний А. Камю небезпричинно резюмував, що в тоталітарних державах творчим особистостям “доводиться бути “за” або “проти” <...>, а не вибирати безпечну роль свідка” [6, 137]. Тож національна ідея, заборонена й репресивними методами витіснена зі свідомості (за З. Фройдом), змістилася в підсвідомість, а “політика сублимувалася в літературу” [2, 18], що призвело до соцреалістичного принципу в усіх без винятку радянських національних мистецтвах. Коли ж після доби “Розстріляного відродження” навіть найстійкіші в протистоянні сталінській владі українські радянські митці капітулювали, питома нація в материковій Україні автоматично оніміла.

У радянській Україні митці не протидіяли більшовицьким окупантам, а в середовищі української діаспори домінувала інша крайність – фальшива й небезпечна ідея створення України в екзилі, яка в середині ХХ ст. стала дуже популярною. Тільки найпрозорливіші серед діаспорних політиків і митців мали мужність побачити в цьому явищі інfernальну пастку і, навіть передбачаючи гнів земляків-емігрантів, категорично відторгати запропоновані українському народові метафізичні манівці. Закономірно, що в ліриці Є. Маланюка як протидія тупиковому шляху до української державності з’явилися образи-символи зловісних міражів “вічного голландця”, “мстивого привида”: вони ілюстрували ту ж таки “Україну в екзилі”. Маланюкова творчість скеровувала енергію кращих діаспорних митців (насамперед Т. Осьмачку-поета, І. Багряного-поета) у річище віртуального творення Української Держави винятково на її споконвічних теренах і Богом призначеному місці, що передбачало оптимально якісну перетрансформацію надій і сподівань української нації в прогресивну код-програму України майбутнього.

Закономірно, що в Т. Осьмачки така Україна поставала в національному колориті: “Шляхи мої неміряні, / гори мої неважені, / звірі мої не наджені, / води мої не ношені, / риба у їх не ціджена, / птахи мої не злякані, / діти мої не лічені, / щастя моє не злежане... / оце така я в тебе матінка, / в руці Господній / Україна синєнебая!” [14, 200]. Цей образ містив важливий міфологічний аспект української “землі обітваної” і метафізично об’єднував емігрантів та підрадянську материкову націю в єдине ціле. Проте окремо взятого вітаїстичного авторського літературного міфу України Т. Осьмачка у власній ліриці не створив. Тяжкі перипетії життя накладалися на всі без винятку літературні тексти цього письменника, щоправда, на поезію – трохи менше, ніж на прозу. І тільки окремі рядки Тодосєвих віршів, які стосувалися насамперед питання Бога й божественного в житті людини, проблеми служіння митця народів, стоїчного намагання ліричного героя не запродати власної душі та хоч перед смертю повернутися в Україну, живили й облагороджували його художній світ, нігілюючи ті фрустраційні аспекти, що їх у цього поета-вісника неможливо заперечити. На противагу похмурих картинах підрадянської України Т. Осьмачки літературний міф Української Держави Є. Маланюка (натальна карта рідної поетові нації) містив вагомий дороговказ: держава Україна має воскреснути лише в материкових межах; провідниками державності стануть кращі представники покоління, котре вже народилося; народ під радянським ярмом і його частина в еміграції згадає героїчне минуле й осягне своє призначення, не впадаючи ні в меланхолію й розпач від колишніх поразок, ні в ейфорію від колишньої слави, візьме за зразок кращі сторінки історії, якнайшвидше самоідентифікується, правильно визначивши, хто з потенційних зовнішніх ворогів найбільше посягає на національну незалежність і територію Батьківщини.

У материковому красному письменстві про подібний консолідуючий літературний міф Української національної держави не могло бути й мови:

хоча на прабатьківській території голограма зруйнованого впродовж трьох століть Домену Української Нації ще транслювала основні державницькі ідеї, сповідувати їх уже майже не лишилося кому. Тож не дивно, що після проголошення України на початку 1990-х років саме Є. Маланюк для материкових читачів виявився найбажанішим, а його поезія – індикатором національної самоідентифікації.

Водночас праукраїнське, ментально зафіксоване в підсвідомості благоговійне ставлення до неньки, стереотип матері як найвищий ідеал краси, любові, жертвності, уступали в гостре протиріччя з Маланюковою концепцією держави-мачухи-повії. Це звучало загостро навіть для українців кінця ХХ – початку ХХІ ст. Тож іще за життя “кривавих шляхів апостол” [11, 32], підсвідомо осягаючи наслідки свого переступу народної моралі, час від часу намагався пом’якшити ситуацію, звертаючись до України з найголовнішими спонуканнями (“...Коли ж, коли ж знайдеш державну бронзу?..” [11, 60]) чи й себе самого тавруючи як парію, тобто поряд із бездержавною Вітчизною відчуваючи власну трагічну незбутність (“Прости, що я не син, не син Тобі ще, / Бо й ти – не мати, бранко степова” [11, 48]).

Урешті, Є. Маланюк небезпідставно підозрював, що запропонована його уяві Небесним Архівом (ноосферою) Україна-розпусниця є хитрою підміною Силами Зла справжньої астральної України. Тим-то поет припускав, що позбавлена маски романтичної личини анти-Україна набирає інфернальної сутності Гоголевої панночки: “А може, / й не Еллада степова, / Лиш відьма-сотниківна мертва й гарна, / Що чорним ядом серце напува / І опівночі воскресає марно” [11, 11]. Таку Україну поет називав “чорною Елладою”, зрадливою Кармен, “Антимарією”, “повією ханів і царів” і свої гнівні прокляття адресував саме їй. Проте реальна Батьківщина – правова національна держава (Персона, за К. Юнґом) – неможлива без України в минулому колонізованій та навіть зловісно-ущербній (Тіні, за К. Юнґом). Ці два основні прояви внутрішньої суті держави подібно до двох – свідомого й несвідомого – проявів “Я” кожної людини, здатні вживатися в одному тілі. Є. Маланюк непохитно вірив у відродження Української Держави завдяки енергетичному донорству через пуповинний зв’язок України майбутнього з Україною горньою, небесною, ще раніше розпізнаною душею поета під час мандрів небесними емпіреями: “Але недаром, о, недаром / Я креслив літери цих літ: / Мій жар спахне колись ударом, / І в дійсність обернеться міт. / Мій ярий крик, мій біль тужавий, / Випалюючи ржу і гріх, / Ввійде у складники держави, / Як криця й камінь слів моїх” [11, 134]. Є. Маланюк як літературознавець і компетентний в античній історії й філософії наважувався на сміливі паралелі та пропонував реципієнтам такі гіпотези, котрі можна вважати хіба що складниками його літературного авторського міфу. Іменуючи українське підсоння степовою Елладою, а Київ – Олександрією, поет зіставляв і порівнював їх завдяки відповідним міфологемам із високими взірцями колишніх розвинених держав – Стародавньою Грецією та Єгиптом. Міфологічна юдоль ганьби, поява якої на українських теренах, за Є. Маланюком, спровокована оскверненням бездержавної нації всіма колишніми, існуючими й потенційними колонізаторами (“На узбіччі дороги – з Європи в Азію, / Головою на захід і лоном на схід – / Розпростерла солодкі смагляві м’язи / На поталу, на ганьбу земних огид” [11, 53]), засміченням питомого генофонду сім’ям загарбників (“...в дикім лоні, наче камінь, / Монгольське важчає байстря” [11, 89]), інфікуванням європейських світовідчужань небезпечними для України фрустраційними домінантами азіатського типу мислення (“Чи ж пропалить синій жар Європи / Азії проказу золоту?” [11, 154]), – це та шкала індексів, без яких міфологічний концепт “Свій/Чужий” перестає діяти, а народ утрачає найпитоміші ознаки.

Натомість колізія ворога-сквернителю-руйнівнику-смертоносцю України у віршах Є. Маланюка розв'язується аналітично й послідовно. Росія для цього поета – ворог постійний, інфернальний виродок серед держав Європи, потенційна загроза всьому світові. У працях “Мікроби наступають”, “Єдинонеподілимство”, “Малоросійство”, “До проблеми большевизму” Є. Маланюк піддав ретельному аналізу, як наголошує Т. Салига, російсько-шовіністичну “невсипущу потребу ставити на коліна інші народи, а з українців творити “підпасичів””, робити з дітей та внуків славного козацького роду “малоросів, перевертнів і покручів”, а тому неухильно плекати в мозку українців малоросійство – “тип завжди національно-дефективний, скалічений психічно і духово, а часом і ментально” [15, 10]. Та найважливішим у ставленні діаспорного митця до постійного зовнішнього ворога України було те, що поет-вісник збагнув диявольську здатність Росії до безконечних метаморфоз. Т. Салига пише: “Ліричний герой його поезії “Прозріння” у своїй повновагій справедливості знає, як судити Хлестакова, себто, як судити саму Росію. Він начебто прозирає: Всі вироки, здається, проказав / Рвучким і ярим віршем... А Росія / Ще догнива, як здохлий бронтозавр, / І труп – горою – мертво бовваніє. / О, люте стерво! Твій посмертний дух / Ще мстить – смердящий безнадійний Лазар” [15, 10]. Біблійний психотип безнадійного, проте ще не мертвого Лазаря, як і міфологема гнилої туші допотопного бронтозавра, котрий і після смерті здатний затрувати все навколо, через що “низом стелеться зараза” [11, 71], інтерпретує Росію вже не просто шахраєм і моральним банкрутом Хлестаковим (він так ізжився з маскою ревізора, що без псевдоперевірки навіть абсолютно непідконтрольних йому об'єктів себе не уявляє), а й страхітливою іпостассю всесильного чудовиська з виразними пекельними рисами безсмертя.

Монструальні чинники, прищеплені Росії Петром I, призводять до нових рецидивів через століття, вимордовуючи й російську націю. У вірші Є. Маланюка “Убійникам” про це йдеться прямо: “Ваш божевільний деміург / Створив кубло гнилих утопій / З туману й крові – Петербург” [11, 83–84], – і далі: “Це ж він, незнищений, як завше, / В вітрах історії – стріла, – / Москву залізом загнуждавши, / Ще раз Полтавою пала” [11, 54]. Місто Полтава – місце найстрашнішої для українців поразки і трагічний символ втрати державності на цілі віки – Є. Маланюк наділяє вагомим лексичним спектром відчуттів та асоціацій. Ця ж міфологема виринає навіть в історичних розвідках поета, які стосуються зовсім іншої нації: “Чеський нарід... мав свою “Полтаву” майже на століття раніше – битву при Білій Горі 1620 р.” [10, 59]. Успадковане Є. Маланюком від діда ставлення до “лапотника – кацапури” [11, 127], у роки громадянської війни підтверджене завдяки власному досвіду, злютоване в поетичні рядки на сторінках книжок, увиразнювало картини наруги окупантів над святинями українського народу та поглиблювало безодню протистояння й огром внутрішньої переваги окупованих над окупантами.

Усвідомлення того, де, коли і якими вівісекціями російська влада нищить бойову звитягу нею підкореного народу, у Є. Маланюка трансформується у прямий заклик до збройного протистояння. Водночас, і це властиво поетам-вісникам, Маланюк тим самим батоном зневаги, що й Росію, шмагає і флегматичних українців, котрі впродовж віків не вибороли своєму народові волі: “Ти, що змиршавів у корості, / Вигноїв власне ім'я, – / Всю палючу отруту злості / На сусальне злото Кремля. / За набої в стінах Софії, / За криваву скруту Крут – / Хай же хиже серце Росії / Половецькі пси роздеруть” [11, 68]. Викривальними засобами поетичного слова український діаспорний поет-вісник прагнув розблокувати свідомість співвітчизників, переконати їх у тому, що гніт і недоля – це не тільки Боже випробування волячої української терплячості й потенційної національної сили, а строгий іспит життя на розпізнання

ворога-колонізатора. Отже, успішне розв'язання назрілих проблем бодай у літературних творах – оприявлення законного права нації на омріяну віками Українську Державу.

Як вісник у діаспорному красному письменстві І. Багрянний-поет наслідував Є. Маланюка, тавруючи Росію, щоправда, жодного разу так і не зважившись на подібні до Маланюкових одіозні образи бездержавної України-рабині, зате мало не в кожному вірші пророчив Божий і людський суд споконвічним українським колонізаторам та окупантам. Аналогічно до мусульманського поняття священної війни проти невірних у поезії “Газават” І. Багрянний накликає на новітню імперію СРСР розпад і неминучу загибель, після чого досі уярмлені народи відчують себе готовими жити не у в'язнично-комунальних, а в комфортних і красивих власних національних домах: “Культура!!! / О, чи скоро скаже – годі! / Й розвалить раб пародію з пародій / І прапор ваш на шмаття поруба?” [4, 34]. Міфологічний простір “усіх світів”, тобто Богом даної території тим державам, які прихистили українських емігрантів-біженців, в І. Багряного чітко відмежовується від інфернального простору Росії, під чиїм ярмом свідомі українці можуть бути лише в'язнями, перебувати на “розпутті”. Внутрішня форма цієї лексеми акцентує на підсвідомих ваганнях вибору свого майбутнього тим народом, котрий століттями колонізував інші нації, отже, вірш І. Багряного адресований і російській багатостраждальній інтелігенції. Проте вісництво Є. Маланюка порівняно з вісництвом І. Багряного й Т. Осьмачки набагато потужніше й художньо вищого рівня. Глевкі “селянські” світоглядні основи Т. Осьмачки й відбиток “зеківських” випробувань на ліриці І. Багряного не дають змоги ставити в один ряд їхню поетичну спадщину й потужне гравітаційне поле інтелектуальної поезії Є. Маланюка, який однаково володів, образно кажучи, і стилетом, і стилосом, був не ридаючим і волаючим до небес біблійним Іеремією, а самодостатнім істориком, літературознавцем, поетом-вісником і державником в одній особі.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Андреев Д.* Дар вестничества. Падение вестника // *Андреев Д.* Роза мира – Петрозаводск: Карелия, 1994. – С. 184–216.
2. *Андрусак І.* Близь і злиденність української націонал-демократії. – Київ: Смолоскип, 1999. – 79 с.
3. *Андрухович Ю.* Небо і площі. – Київ: Молодь, 1985. – 80 с.
4. *Багрянний І.* Золотий бумеранг та інші поезії. – Київ: Рада, 1999. – 679 с.
5. *Горбовский О.* Пророки? Прозорливцы? – Москва: Знание, 1991. – 47 с.
6. *Камю А.* Творчество и свобода // *Камю А.* Творчество и свобода: статьи, эссе, записные книжки / пер. с фр. – Москва [Б. изд.], 1990. – С. 120 – 169 с.
7. *Куліш П.* Твори: у 2 т. – Київ: Дніпро, 1989. – Т. 1 – 654 с.
8. *Куценко А.* Dominus Маланюк: тло і постать. – Кіровоград: Центрально-українське вид-во, 2001. – 364 с.
9. *Лермонтов М.* Сочинения: в 2 т.– Москва: Правда, 1988. – Т. 1. – 719 с.
10. *Маланюк Є.* Нариси з історії нашої культури. – Київ: Обереги, 1992. – 80 с.
11. *Маланюк Є.* Поезії / упоряд., вступ. стат. і прим. М. Я. Неврлого. – Київ: Український письменник, 1992. – 318 с.
12. *Наливайко Д.* Підсумковий роман Томаса Манна // *Манн Т.* Доктор Фаустус / пер. з нім. – Київ: Дніпро, 1990. – С. 5–23.
13. *Неврлий М.* Муза болю, гніву, боротьби: Є. Маланюк // *Маланюк Є.* Поезії. – Київ: Український письменник, 1992. – С. 5–30.
14. *Осьмачка Т.* Поезії. – Київ: Рад. письменник, 1991. – 252 с.
15. *Салига Т.* Євген Маланюк: художня ідентифікація Росії // Літературна Україна. – 2002. – 22 серпня. – С. 10.
16. *Тичина П.* Вітер з України. – Київ: Український письменник, 1993. – 270 с.

Отримано 8 грудня 2017 р.

м. Івано-Франківськ